

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

PROTOKOLL
1995-10-03
Handläggning i
Vänernborg

Mål nr VA 31/75:5
Aktbil 642

GR SE 95-12-08

Utdrag 4 ex sek
sid 1, 6-8

Rätten

rådmannen Göran Stenman, fastighetsrådet Nils-G. Nilsson samt nämndemännen Lennart Nilsson och Herbert Jonsson

Protokollförare

Stenman

Kärande

Vänerenergi Aktiebolag och Skanska Aktiebolag
Ombud: advokaten Mikael Alrutz
Mäster Samuelsgatan 4
111 44 STOCKHOLM

Saken

tillstånd till Kymmens kraftverk m.m. i Sunne och Torsby kommuner, Värmlands län; nu om den uppskjutna frågan om återfyllnad av sjön Kymmen vattenfattiga år

Handlingarna i målet genomgås, varvid vattendomstolen antecknar följande.

Vattendomstolen har tidigare lämnat sökandena tillstånd bl.a. att genom en överföringstunnel leda över vatten från Rottnan och Granån till sjön Kymmen, att genom en tilloppstunnel leda över vatten från Kymmen till Kymmens kraftverk, att via kraftverket pumpa vatten från sjön Rottnen till Kymmen samt att till förmån för Kymmens kraftverk reglera vattenståndet i och vattnets avrinning ur Kymmen.

I dom den 15 oktober 1986, DVA 46, har Vattendomstolen vidare föreskrivit följande VATTENHUSHÅLLNINGSBESTÄMMELSER för sjön Kymmen.

1. Vad på skötseln av dammen, överledningstunneln och kraftverket beror får det av vind opåverkade vattenståndet i Kymmen vid överledningstunneln dels inte överstiga dämningssgränsen +194,82 m, dels inte sjunka under en sänkingsgräns, utgörande under tiden från och med den 15 oktober till vårflodens inträde, dock senast till och med den 30 april, +187,82 m samt under tiden från den i punkt 2 nedan angivna tidpunkten till och med den 14 oktober +193,32 m.

2. Vid vårflodens inträde, dock senast den 1 maj, skall höjning av vattenståndet i Kymmen

påbörjas så att vattenståndet till följd av tillrinningen och överledningen snarast uppgår till +193,32m.

3. Vid år med ringa snötillgång och väntad låg tillrinning av vårfloden har sökandena att iakttaga att de av SMHI genom prognoser lämnade anvisningarna om regleringens skötsel i Kymmen till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen vid vårflod.

4. Inom ovan angivna gränser må vattenståndet och tappningen genom damm och kraftverk samt pumpning genom kraftverket fritt handhas med iakttagande av bestämmelserna i punkt 3 ovan och punkterna 5-8 nedan, dock att pumpning genom kraftverket inte får ske under tiden den 15 juni - den 31 augusti.

5. Genom Kymmens kraftverk må avledas vatten intill en mängd av 80 m³/s, dock med iakttagande även av de för Rottens reglering gällande vattenhushållningsbestämmelserna.

6. Vid tappning genom dammen får inte så mycket vatten på en gång framläppas att allmän eller enskild rätt sättes i fara.

7. Om allmän flottning äger rum i Kymsälven och Granån skall genom dammen framläppas härför erforderligt vatten.

8. Från Kymmen till Kymsälven skall släppas viss minimivattenföring i enlighet med därom meddelade särskilda bestämmelser...

Vattendomstolen förordnar och föreskriver vidare följande: Frågan om fastställande av slutliga bestämmelser för att begränsa avsänkningen av Kymmen under vattenfattiga år uppskjutes till fortsatt behandling efter utgången av en prøvotid av fem år, räknat från idrifttagandet av Kymmens kraftverk; Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI) förordnas att såsom sakkunnig och på sökandenas bekostnad för år med ringa snötillgång och väntad låg tillrinning i Kymmen under vårfloden genom prognoser lämna sökandena anvisningar om regleringens skötsel i Kymmen till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen vid vårflod och att följa resultaten av prognosverksamheten, allt intill dess Vattendomstolen vid den fortsatta behandlingen av målet annat förordnar. Vid den fortsatta behandlingen av förutnämnda fråga kan den under punkt 3 ovan föreskrivna bestämmelsen ändras och kompletteras. Prövotiden kan, om så befinnes erforderligt, förlängas på begäran av SMHI och part. SMHI har att vid prøvotidens utgång, såframt ej dessförinnan vunna erfarenheter ger anledning till annat, till Vattendomstolen avge utlåtande med synpunkter och förslag beträffande föreskrifter till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen under vattenfattiga år.

Kymmens kraftverk togs i kommersiell drift den 12 januari 1987. Prövotiden avseende frågan om återfyllnad av Kymmen vattenfattiga år utgick således den 12 januari 1992.

SMHI har nu inkommit med utlåtanden med anledning av de erfarenheter som vunnits

under och efter provotiden. SMHI har därvid föreslagit att provotiden skall förlängas med minst tio år samt att provotidsbestämmelserna skall kompletteras med endera av följande alternativ.

A. Under provotiden, vid ett antal tillfällen varje år under perioden januari - april, ska regleringsföretaget till SMHI redovisa det aktuella tillståndet i reglerings- och snömagasinen tillsammans med en beskrivning av mark- och grundvattenförhållandena, samt visa hur återfyllnaden blir med planerad regleringsstrategi och olika utfall av väderutveckling. Redovisningen ska göras antingen med hjälp av HBV-modellens tillrinningsprognoser eller med andra likvärdiga hjälpmedel.

B. Varje år under provotiden ska sökandena minst en gång per månad under januari - april till SMHI redovisa sannolikheten att Kymmen återfylls innan maj månads utgång med planerad regleringsstrategi. När magasinet är återfyllt kan sökandena upphöra med redovisningarna. Sannolikhetsberäkningarna skall bland annat baseras på klimatdata från 30-årsperioden 1961 - 90.

SMHI har vidare anfört bl.a. följande.

Under provotidsåren 1987 - 1991 förekom inte något fall av otillräcklig återfyllnad av Kymmen. 1992 fanns det en klar risk för otillräcklig återfyllnad. Till följd av att regleringsmagasinet hölls relativt välfyllt och att rikligt med regn föll under april blev så emellertid inte fallet.

Under 1993 blev återfyllnaden otillräcklig p.g.a. att regleringsmagasinet var relativt tomt, att snömagasinet var relativt litet samt att det förekom ovanligt små nederbördsmängder under mars. Vid månadsskiftet februari/mars förelåg en påtaglig risk för otillräcklig återfyllnad av Kymmen. Med rätt information hade sökandena redan i början av mars kunnat förstå, att sannolikheten för mycket låg tillrinning var så stor att den inte kunde försummas. Regleringen handhades trots detta så att minimivattenstånd uppnåddes den 5 april. SMHI kan därför inte bedöma om sökandena till fullo insett riskerna med att inte påbörja återfyllnaden tidigare än vad som skedde.

För februari 1993 var avrinningen vid SMHI:s vattenföringsstationer i västra Värmland lägre än medelvärdet, trots mildväder och viss snösmältning under första delen av månaden. Alltså var den 1 mars 1993 vattenmagasinen i mark och sjöar låga samt snömängderna mindre än vid en normal vinter i Kymmens avrinningsområde. För att en normalstor vårflod skulle uppstå krävdes därför att nederbörden under framförallt mars och april skulle bli

större än normalt. Istället blev det dock så att nederbörden blev liten och avrinningen låg under de följande månaderna. Motsvarande låga nederbördsmängder har dock förekommit tre gånger under de 20 närmast föregående åren, nämligen 1973, 1976 och 1980. Nederbörden var lägst under mars månad. Statistiskt sett är sannolikheten ur avrinningssynpunkt uppemot tio procent för att nederbörden mars ett visst år inte skall bli större än 1993. De hydrologiska förhållandena under våren/vintern 1993 var således ovanliga, men inte extrema och inte helt oförutsägbara.

Kammarkollegiet har förklarat det vara lämpligt att provotiden förlängs t.o.m. år 2001 samt anfört följande. De mätstationer som SMHI använt sig av i prognosverksamheten tycks vara mindre väl valda. Sökandena utför snödjupsmätningar vid mätpunkter vid Svullrya och Rottnan. Resultaten från mätningarna vid dessa punkter bör användas i SMHI:s prognosverksamhet. Det synes därför lämpligt att sökandena med viss frekvens, under perioden januari - april, översänder snömättningsresultaten från mätpunkterna till SMHI. Härutöver instämmer kollegiet i det förslag SMHI avgett.

Sökandena har anfört följande

Före tillkomsten av Kymmens kraftverk var bl.a. sjön Kymmen reglerad för kraftverksändamål genom dom den 28 december 1945. Tillkomsten av Kymmens kraftverk har medfört reglering av även Rottnan och Stora Gransjön samt överledning av vatten från dessa system till sjön Kymmen. Genom företaget har tillrinningsområdet för Kymmen ökat väsentligt. Nederbördsområdet har ökat med 489 % från 140 km² till 685 km². Magasinsvolymen har samtidigt ökat med 248 % från 37 Mm³ till 92 Mm³. I praktiken har således Kymmen numera ett dubbelt så stort tillrinningsområde i relation till magasinsvolymen jämfört med tidigare förhållanden.

För att på förhand kunna bedöma hur dämning och reglering av Kymmen skall bedrivas har sökandena tillämpat en för branschen väl etablerad metod. Härvid beaktas magasinsvolymen i Kymmen, snömängden inom Kymmens tillrinningsområde, mättningsresultat av vatteninnehållet i nämnda snö, markens mättnad och vattennivå, prognoser uppställda av SMHI, erfarenheter från tidigare år samt normal framtida tillrinning. Med utgångspunkt härifrån samt föreliggande behov av kraftproduktion, tappning och vattenmagasinerings uppställs sedan en plan för driften av Kymmens kraftverk och en prognos av hur återfyllnaden av Kymmen kommer att utvecklas med beaktande av vattenhushållningsbestämmelsernas restriktioner. Prognoserna färdigställs för förväntad vårfloed och revideras då ingående faktorer förändras.

Snödjupsmätningar utförs vid två platser för tillrinningsområdet för sjön Kymmen. Fr.o.m. 1988 ligger mätpunkterna vid Svullrya och Rottnan, se karta å aktsid 8284. Snödjupsmätningarna sker två gånger i månaden med början den 15 januari och med avslutande den 15 april. Snödjupen mäts i centimeter och sker från sex olika mätpunkter vid resp. station och tidpunkt. Snödjupet redovisas som ett medeltal av de olika resultaten från mätpunkterna. Vid mätningarna uppmäts även vatteninnehållet i snön.

Under 1993 användes samma prognosmetod som föregående år. Ända till utgången av mars månad ansåg man att återfyllnad av sjön skulle ske på ett normalt sätt, varför kraftverket togs ur drift först den 7 april. Prognoserna byggde bl.a. på SMHI:s meddelanden från den 8 mars och den 16 mars, enligt vilka bl.a. vårfloden i nordvästra Svealand skulle bli normal till riklig.

Sökandena medger att prøvotiden förlängs med tio år räknat från det att tidigare bestämd prøvotid utgick; d.v.s. till den 1 januari 2002.

Sökandena medger att det till gällande prøvotidsbestämmelser görs ett tillägg med i huvudsak det innehåll SMHI har föreslagit. Mot bakgrund av vad Kammarkollegiet har anfört bör den tillkommande föreskriften utformas som följer:

Under prøvotiden skall sökandena vid mätpunkterna Svullrya och Rottnan utföra snödjupsmätningar två gånger i månaden med början den 15 januari och med avslutande den 15 april varje år. Mätningarna skall ske på sätt angivits ovan och redovisas för SMHI den 1 februari, 1 mars, 1 april och 1 maj varje år, dock enbart om snötäcke finnes.

SMHI har föreslagit att redovisningen av tillrinningen till Kymmen skall ske enligt den s.k. HBV-modellen. Denna modell är dock mest angelägen för regleringsmagasin i översvämningkänsliga vattendrag eller vattendrag med normalt höga flödestoppar. För vattendrag, typ Rottnaälven, med goda regleringsmöjligheter har HBV-modellen ett begränsat värde. HBV-modellen skulle inte ha gett bättre förhandsinformation om hur tillrinningen 1993 skulle utvecklas.

SMHI har genmält följande.

SMHI:s beteckning Nordvästra Svealand avsåg 1993 främst källområdena till Västerdalälven och Österdalälven. Norra Värmland innefattades också, men bara den norra delen av Kymmens avrinningsområde berördes av beteckningen. Om SMHI t.ex. angav att mycket snö fanns i Nordvästra Svealand behövde det inte innebära att mycket snö fanns i Kymmens avrinningsområde.

Förslaget om tillkommande prøvotidsföreskrifter i form av redovisning av sökandenas snödjupsmätningresultat kan inte accepteras. SMHI:s hydrologiska meddelanden utförs inom ramen för SMHI:s hydrologiska prognos- och varningstjänst, vilken bedrivs på uppdrag av staten. Denna tjänst har som uppgift att varna för extrema hydrologiska situationer och inte att informera om förhållandena i enskilda regleringsmagasin. SMHI kan inte åläggas att inkludera sökandenas egna snömätningar i de hydrologiska meddelandena. – SMHI har, vid val av tillkommande prøvotidsbestämmelse enligt alternativ B, inget att erinra mot att det inte särskilt föreskrivs vilken prognosmetod som sökandena skall använda vid redovisning till SMHI.

Länsstyrelsen i Värmlands län, advokaten Göran Björlins huvudmän,

förbundsjuristen Lennart Erikssons huvudmän samt ingenjören John Adolfssons huvudmän har förklarat sig instämma i vad Kammarkollegiet anført.

Vattendomstolen meddelar härefter följande

BESLUT att meddelas den 27 november 1995

Förhållandena 1993 tyder på att den av sökandena hittills tillämpade prognosmetoden för hur dämningen och regleringen av Kymmen skall bedrivas är otillräcklig. De erfarenheter som vunnits under den gångna provotiden får vidare anses vara tämligen begränsade. Med hänsyn härtill och till vad främst SMHI har anført i frågan förekommer därför anledning förlänga provotiden så att ytterligare erfarenhetsrön kan läggas till grund för frågans slutliga avgörande.

Det får anses väl avvägt att nu förlänga provotiden till den 31 december 2001.

Tidigare meddelade provotidsbestämmelser bör gälla även under den förlängda provotiden. Inte minst mot bakgrund av förhållandena 1993 bör dock dessa bestämmelser kompletteras.

Under den gångna provotiden har SMHI uppenbarligen brustit i sitt uppdrag enligt sakkunnigförordnandet att för år med ringa snötillgång och väntad låg tillrinning i Kymmen under vårfloden genom prognoser lämna sökandena anvisningar om regleringens skötsel i Kymmen till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen vid vårflod och att följa resultatet av prognosverksamheten. Det finns anledning anta att avsänkningen av Kymmen under sommaren 1993 hade kunnat begränsas om uppdraget utförts bättre. Inte minst mot bakgrund härav måste poängteras att det under den förlängda provotiden är av vikt att SMHI verkligen utför vad som åligger institutet enligt sakkunnigförordnandet

Sakkunniguppdraget kan genomföras antingen genom att av SMHI anlitas personal på sökandenas bekostnad utför erforderlig prognosverksamhet på grundval av

information som erhålls bl.a. från sökandena eller genom att - som såväl sökanden som SMHI uppenbarligen anser lämpligast - sökandena till SMHI (utöver information om förhållandena i berörda områden och planerad regleringsstrategi) redovisar de beräkningar som SMHI finner erforderliga. Det ankommer på SMHI, lämpligen efter hörande av sökandena, att avgöra vilket alternativ som skall väljas. Om det senare alternativet väljs är det dock av ytterlig vikt att SMHI kontrollerar lämnade beräkningars tillförlitlighet, avkräver sökandena de eventuella kompletteringar som är erforderliga samt vid behov utför kompletterande prognosverksamhet.

I sammanhanget förtjänar anmärkas att sakkunniguppdraget inte är en del av den prognos- och varningstjänst som SMHI bedriver på uppdrag av staten och att uppdraget således inte medför att denna verksamhet skall modifieras.

Resultaten av sökandenas snödjupsmätningar vid Svullrya och Rottnan bör ingå i det material som inrapporteras till SMHI.

Den kompletterande prøvotidsbestämmelsen bör mot bakgrund av vad som anförts enbart omfatta informationsöverföring. Om sökandena härutöver skall utföra och redovisa beräkningar/prognoser får detta, som tidigare anförts, vara avhängigt av eventuell överenskommelse härom mellan SMHI och sökandena.

Prövotiden för frågan om fastställande av slutliga bestämmelser för att begränsa avsänkningen av Kymmen under vattenfattiga år förlängs till den 31 januari 2001.

Under den förlängda prøvotiden skall tidigare meddelade prøvotidsbestämmelser fortfarande gälla. Liksom hittills skall således bl.a. SMHI såsom sakkunnig på sökandenas bekostnad för år med ringa snötillgång och väntad låg tillrinning i Kymmen under vårfloden genom prognoser lämna sökandena anvisningar om regleringens skötsel i Kymmen till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen vid vårflod m.m., allt tills vattendomstolen förordnar annat.

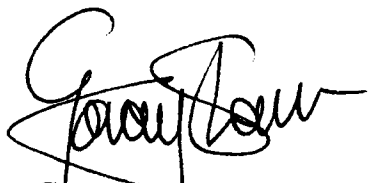
Utöver tidigare meddelade bestämmelser skall under den fortsatta provotiden gälla följande:

Under provotiden skall sökandena under perioden januari - maj varje år, en gång varje månad eller med det kortare intervall som SMHI mot bakgrund av föreliggande förhållanden finner erforderligt, skriftligen informera SMHI om i av regleringsföretaget berörda områden rådande mark- och grundvattenförhållanden samt reglerings- och snömagasinsförhållanden jämte planerad regleringsstrategi.

SMHI har att vid provotidens utgång, såframt ej dessförinnan vunna erfarenheter ger anledning till annat, till Vattendomstolen avge utlåtande med synpunkter och förslag beträffande föreskrifter till förhindrande av otillräcklig återfyllnad av Kymmen under vattenfattiga år.

Beslutet får inte överklagas särskilt

som ovan

Göran Stenman

Fotokopians överensstämmelse
med originalet intygas i tjänsten

V. A. Jung